

ORTADOĞU'DA MEVLÂNA VE MEVLEVÎHÂNELER

Ahmet Kazım ÜRÜN*

ÖZET

Uluslararası çapta kabul gören ünlü düşünürümüz Mevlâna, ülkemizde olduğu kadar başka ülkelerde de olumlu izler bırakmıştır. Bu izleri daha çok Mevlevî kültürünün dergâhları mesabesinde olan mevlevîhânelerin bulunduğu ülke ve şehirlerde görmekteyiz. Türkiyede tekkeler kapatıldıktan sonra, Mevlevîliğin merkezi konumuna gelen Halep Mevlevîhânesi başta olmak üzere Şam, Trablusşam, Kahire Mevlevîhâneleri, Mevlevî kültürünün yayılmasında önemli rol üstlenmişlerdir. Unesco tarafından Mevlâna Yılı olarak ilan edilen içinde bulunduğumuz 2007 yılı başta olmak üzere, son yıllarda bir takım ciddi etkinlikler yapılmış; bu vesileyle unutulmaya yüz tuten kimi değerler tekrar gün yüzüne çıkma imkânını elde etmiştir. Mevlâna'nın fikirleri ve başta Mesnevi olmak üzere eserleri üzerine çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmış makale ve kitaplar kaleme alınmıştır. Ayrıca onunla ilgili sözlü ve yazılı basında pek çok yazı ve haber çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, Mevlevîhâne, Ortadoğu

MAWLÂNÂ AND MAWLAVÎ LODGES IN THE MIDDLE EAST

ABSTRACT

Our internationally renowned philosopher Mawlânâ left positive imprints in other countries as well as our country. We can see these imprints in countries and cities where there are Mawlavî lodges, which are more like dervish convents of Mawlavî culture. Subsequent to the closure of religious lodges in Turkey, Mawlavî lodges of Damascus, Tripoli, Cairo and notably The Mawlavî Lodge of Aleppo assumed an important role in spreading the Mawlavî culture. In recent years, notably in 2007, which was declared Mawlânâ Year by UNESCO, various important activities have been conducted and in the meantime, some values which began to be forgotten had the opportunity to resurface. Various scholarly studies have been conducted on Mawlânâ's ideas and his books, notably Mathnawi, and articles and books have been penned. Besides, lots of news and articles about him have appeared in print and visual media.

Key Words: Mawlânâ, Mawlavîkhane, Middle East

* Prof. Dr., SÜ Arap Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi

Bilginin maalesef büyük ölçüde insanlığın aleyhine kullanıldığı günümüz dünyasında, asırlar sonrasında düşünce ve fikirleriyle hâlâ aramızda yaşayan ve insanlığı savaşa, kötülüğe, karamsarlığa değil barışa, iyiliğe, iyimserliğe çağıran Mevlâna, ülkemizde olduğu kadar başka ülkelerde de olumlu izler bırakmıştır. Bu izleri daha çok Mevlevî kültürünün dergâhları mesabesinde olan mevlevîhânelerin bulunduğu ülke ve şehirlerde görmekteyiz. Türkiye’de tekkeler kapatıldıktan sonra, Mevlevîliğin merkezi konumuna gelen Halep Mevlevîhânesi başta olmak üzere Şam, Trablusşam ve Kahire mevlevîhâneleri, Mevlevî kültürünün yayılmasında çok önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Bir dönem ciddî etkinliklerin yapıldığı bu kentler, buldukları ülkelerin ekonomik, siyasî ve sosyal şartlarında meydana gelen olumsuz gelişmelere paralel olarak Mevlâna’ya ve Mevlevîlikten uzak kalmıştır. Ancak Unesco tarafından Mevlâna Yılı olarak ilan edilen içinde bulunduğumuz 2007 yılı başta olmak üzere, son yıllarda bir takım ciddi etkinlikler yapılmış; bu vesileyle unutulmaya yüz tuten kimi değerler tekrar gün yüzüne çıkma imkânını elde etmiştir.

Her ne kadar günümüzde ülkemiz sınırları dışında olsa da geçmişte tarihin belirli dönemlerinde vizesiz gidilebildiğimiz Şam Halep Trablusşam ve Kahire gibi kentlerde mevlevîhânelerin kurulmuş olduğunu görmekteyiz. Bu mekânların bulunduğu başlıca şehirler; Şam, Halep, Trablusşam, Kudüs, Mekke, Medine ve Kahire¹ bilinenleridir. Müslüman olduktan sonra Havva adını alan Prof. Eva, Suriye ve Mısır’da 10 mevlevîhânenin bulunduğunu söylemektedir.²

Arap ülkeleri arasında Mevlevîliğin en çok rağbet gördüğü ülke Suriye’dir. Mevlâna ile aynı yelpazede olan ünlü mutasavvıf Muhyiddîn-i Arabî’nin de uzun süre yaşadığı Şam şehrinde bulunan ve **Şam Mevlevîhânesi** diye adlandırılan mevlevîhâne, Süleymaniye Tekkesi ve Hicaz Demiryolu gibi Osmanlı eserlerinin yoğunlukta bulunduğu bir semtte yer almaktadır. 1585 yılında Şam Valisi Hasan Paşa tarafından inşa edilen Şam Mevlevîhânesi, Nasr Caddesi üzerinde gayet mütevazı bir yapı içerisinde-dir. Halen faal olan bir cami ve yanında maalesef bir harabeye dönüşmüş metruk bölümler ve kimi Mevlevîlerin kabirlerinden oluşmaktadır. Bazı bölümleri zamanla yıkılmış yerine lojman ve dükkanlar yapılmıştır. Gü-

¹ Detaylı bilgi için bkz. Özönder, Hasan, “Mevlevîliğin Mısır’daki Temsilciliği: Kahire Mevlevîhânesi”, *II. Milletlerarası Mevlâna Kongresi*, 1990, s.175–194.

² Eva de Vitray Meyerovitch, *Konya Tarihi ve Hz. Mevlâna*, (Çev. Melek Öztürk), Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları, No: 11, s.113.

nümüzde Mevlevî ayinlerine son verilmiş. Ancak cami görevlisinden yakın zamana kadar, Kadir Gecesi ve Şeb-i Ârûs gibi bazı özel günlerde Kur'an okunup sema yapıldığını öğrendik.

Bu ülkenin ikinci büyük şehri olan ve Türkiye sınırına yakın bir yerde bulunan ve kültürüyle, geleneğiyle, mutfağıyla kısmen Türkiye'yi anımsatan Halep şehrinde bulunan **Halep Mevlevîhânesi**, Şam Mevlevîhânesi'ne nazaran daha büyük ve görkemlidir. Kaynaklara göre Yavuz Sultan Selim'le yaptığı savaşta yenilen Şah İsmail'in iki önde gelen adamı, Mirza Fulad ve Mirza Ulvan adlı iki İranlı, savaş sırasında kaçıp Halep'e yerleşirler. Şiilikten vazgeçip bir ehlisünnet tarikatı olan Mevlevîliğe geçerler. Kendi imkânlarıyla bu melevîhâneyi yaparlar.³ 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra Celâleddin Bakır Çelebi, Çelebilik makamını Halep'e taşımış, Ortadoğu ve Kıbrıs'taki melevîhâneleri buradan yönetmiştir. 1944 yılında melevîhânenin bütün malları Suriye vakıflar idaresine geçmiştir. Halk arasında Mescid-i Mollahâne yani Mollahâne Mescidi olarak anılmaktadır. Giriş kapısının üst kısmında "Beya Uşşak-ı Hayrana Meded Dergah-ı Mevlâna" diye başlayan Osmanlıca kitabe hala aynen durmaktadır. Daha önce depo olarak kullanılan ve ocak üst duvarında "Ya Hazret-i Ateşbaz Veli" ibaresi hala okunan mutfak, günümüzde dört duvardan ibaret bir harabe halindedir. Ana girişin sol kısmında yer alan mescit, önceki mescittir. Sonra yanına büyük bir mescit yapılmıştır. Mevlevîhânenin avlusunda, "Hamuşan" diye adlandırılan dervişlerin kabristanında, başta Manastırlı Rıfat Bey olmak üzere melevîhâne'de görev yapmış pek çok Mevlevî'nin kabri bulunmaktadır.

Mevlâna, öylesine ülke hayatında zemin bulmuştur ki kültürel mirasın bir parçası olarak görülmüş ve ülke tanıtımında bir figür olarak kullanılmaya başlamıştır. Suriye'deki akademik çevreler de çalışmalarında Mevlâna'ya yer vermişlerdir. Halep Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyelerinden Dr. İsa Ali el-Akub, "Şekvâ eş-Şekvâ Te'emmülât fi Kasîdet "Şekvâ en-Nay" li'ş-Şâ'ir Celâlid-Dîn er-Rûmî" adlı makalesinde Mesnevî'nin ilk on sekiz beytini Arapça'ya çevirmiş ve Ney'in mecazi anlamı üzerinde durmuştur⁴. Suriyeli şair Muhammed el-Furati, Revâ'i eş-Şi'ril-

³ Küçük, Dr. Sezai, " Halep Mevlevîhânesi", *Lonca*, Sayı: 3, Güz 2000, s.28 ve sonrası

⁴ İsa Ali el-Akub, "Şekva eş-Şekva Teemmülat fi Kasidet "Şekva en-Nay" li'ş-Şair Celalid-Din er-Rûmî", el-Alakatu'l-Edebiyye ve'l-Lugaviyye el-Arabiyye-el-İraniyye, İttihadu'l-Kuttabi'l-Arab, Şam 1991, s.45-66.

Fârisî Celâleddîn-i Rûmî, Sâdî-i Şîrâzî ve Hâfız-ı Şîrâzî adında kaleme aldığı eser, Suriye Kültür Bakanlığı'nca 1963 yılında basılmıştır.

26.12.2006 tarihinde Suriye Televizyonunda Mevlâna üzerine bir sohbet toplantısı yapılmıştır. Halep Müftüsü Dr. Mahmut Akkam, Dr. Muhammed Kıcca ve Suriye Müftüsü Ahmed Bedrettin Hassûn konuşmacı olarak katılmışlardır. Burada; Mevlâna'nın mistik bir şahsiyet olduğu, diğer tasavvuf ehli gibi aksiyoner özellik taşımadığı şeklindeki suçlamalara karşı çıkılmış Afrika'da sömürgeye karşı çıkanların sufi olduğu örneğin İtalyan işgaline karşı kahramanca direnen Ömer Muhtar'ın da bir sufi olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca bir Amerikalının ifadesine göre Mevlâna kadar Amerikalıları İslama ısındıran başka bir şahsiyetin olmadığı ifade edilmiştir.

Türkiye Yazarlar Birliği ve Mevlâna Araştırmaları Derneği tarafından Halep Üniversitesi ve Türk Kültür Bakanlığının işbirliğiyle 23-27 Mart 2007 tarihleri arasında, Unesco'nun 2007 Mevlâna yılı etkinlikleri çerçevesinde Halep'te "Uluslar arası Mevlâna Günleri" adlı bir panel düzenlenmiştir. Mevlâna ve Mevlevîliğin konu edildiği bu panele konuşmacı olarak Türkiye'den aralarında benim de bulunduğum bazı öğretim üyelerinin yanı sıra Suriye'den Dr. Mahmut Akkam, Halep Üniversitesi Edebiyat ve Beşeri Bilimler Fakültesi İslam Tasavvufu Bölümü Başkanı Prof. Dr. Hüseyin es-Siddık, Prof. Dr. Ahmet Kaddur, Prof. Dr. Sadettin Kuleyb ve Dr. Muhammed Kicce katılmıştır.

Mevlâna düşüncesinin Irak'taki yansımaları Suriye kadar olmamıştır. Bunda dini fraksiyonların etkisi büyük olmuştur. Şîâ ve Câferîye mezhebinin etkisi, ağırlığını hissettirmiş ve Mevlâna düşüncesini gölgede bırakmıştır. Mevlevîler, genelde Hanefi mezhebine mensuptular. Tarihte gerek dini anlamda (şîî/sunni) gerekse siyasi otorite anlamında (Şah İsmail ile Yavuz) hep bir rekabet sözkonusu olmuştur. Bu rekabetin toplumsal hareketlere etkisi büyük olmuştur.

Esasen Osmanlı Döneminde Şam vilayeti sınırları içerisinde bulunan ve Libya'dakinden ayırdedilebilmesi için Trablusşam (Libya'dakine de Trablusgarb) adı verilen günümüzde Lübnan'ın kuzeyinde yer alan ve bir nevi Lübnan'ın Konya'sı olarak nitelendirebileceğimiz şehirde, **Trablusşam Mevlevîhânesi** bulunmaktadır. Yıllardır Osmanlı yanlısı bir tutum izleyen ve pek çok Memluklu ve Osmanlı eserin bulunduğu bir şe-

hirdir. Mevlevîhâne, Erika Glassen'in de belirttiği⁵ gibi hala akmakta olan bir dere yanında son derece güzel bir doğanın bulunduğu bir semtte yer almaktadır. Ancak ne yazık ki 1970 li yıllarda başgösteren ve yaklaşık yirmi yıl süren iç savaşta harabeye dönüşmüş. "Mevlevî Sokağı" tabelası olmasa, belki de mevlevîhâne olduğu anlaşılmayacaktır. Binanın ayakta duran küçük bir bölümünde, mütevazı şartlar altında yaşayan Mevlevî⁶ ailesine mensup bir kadın yaşamaktadır. Türkiye buradaki mevlevîhânenin restorasyonu için düğmeye basmıştır. Başbakanımızın Lübnan'a yaptığı bir ziyarette konu kendisine aktarılmış, o da restorasyon işinin TİKA tarafından yapılması talimatını vermiştir. Birkaç gün öncesinde TİKA başkanıyla yaptığım görüşmede bu konuyu kendisine sordum. Projenin tamamlandığını yakında restorasyona başlayacaklarını söyledi.

Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde maalesef diğer ülkeler kadar Mevlâna'ya gereken önem verilmemiştir. Bunun sebebi olarak da anılan ülkelerin kayda değer bir edebî ve kültürel geçmişe sahip olmamaları gösterilebilir. Bedevî bir hayat sürdüren bölge ahalisi, son elli yıl içerisinde kavuştukları petrol zenginliği sayesinde Batı ile temasa geçerek kısmen bir kültürel canlılık yakalayabilmişse de, tasavvufa mesafeli yaklaşan vehhabilik düşüncesinin radikal baskısı altında, Mevlevîliğe dair ciddi bir çalışma yapmamıştır.

Uzun yıllar Osmanlı yönetimi altında bulunan ve zengin bir uygarlık geçmişine sahip bir başka Arap ülkesi Mısır'da, Mevlâna düşüncesi, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinden farklı olarak büyük bir ilgi görmüştür. Bir yıl süreyle bulunduğumuz Afrika kıtasının ve Arap dünyasının en büyük şehri Kahire, asırlarca pek çok uygarlığa merkez olmuştur. Halk arasında tasavvufi anlayışın pek çok taraftarının bulunduğunu, hatta Ramazan ayında Kadir gecesinde mistik anlayışın temsilcilerinin kendilerine ait flamlarıyla kimi zaman aralarında devletin vakıf bakanı olduğu halde bir geçit töreni yaptıklarını müşahede ettik. Böylesine serbest bir ortamda Mevlevîlik de yayılma imkânını elde etmiştir. Ülkede bulunan üniversitelerde akademik düzeyde Mevlâna ve Mevlevîlik üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Başta Ezher Üniversitesi'ne bağlı Diller ve Tercüme Fakültesi'nin Fars Dili Edebiyatı ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri olmak üzere

⁵ Glassen, Erika, "Trablusşam Mevlevîhânesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devletinde Mevlevîhâneler Kongresi*, Konya 1993, s.27.

⁶ Aynı eser, s.29.

Kahire ve diğer üniversitelerin Fars Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde⁷ Mesnevî okutulmaktadır. Bu bölümlerde okutulan Farsça Gramer ve Metin kitaplarında Firdevsi, Ömer Hayyam ve Celâleddîn-i Rûmî hep baş sırayı almıştır. Türk dostu Osmanlı tarihi araştırmacısı Prof. Dr. Muhammed Harb, Mısır Televizyonuna bağlı Nil Kültür Televizyonunda Mevlâna ve Mesnevî üzerine iki program yapmıştır. Abdulvehhâb Azzâm “Fusûl mine'l-Mesnevî” adı altında seçtiği Mesnevî'den birkaç beyti tercüme etmiştir. Halepten sonra ikinci büyük mevlevîhâne⁸'nin bulunduğu şehir, Mısır'ın başkenti Kahire'dir. Bu mevlevîhâne'nin Mevlevîliğin yayılmasındaki yeri büyüktür. Bunu bir örnekle teyit etmekte yarar vardır. Bir dönem bu Mevlevîhâne'nin şeyhi olan Şerefuddîn Dâniş el-Mevlevî'nin çocukluk ve gençlik arkadaşı Mustafa Heykel, Şatahat Derviş adlı Mevlevîlik ile ilgili duygularını içeren eserinde, Ney sesine, dervişlerin semâ gösterisine aşık olduğunu Mevlevîhâne'de verilen Mesnevî derslerinden büyük zevk aldığını söylemektedir. Yazar, Mevlâna özlemini 1993 yılında Mevlâna diyarı Konya'ya gelmekle gidermeye çalışır. Ertesi yıl, 1994 yılında bu eserini yayımlar⁹. Bu mevlevîhânenin restorasyonu Dr. Giuseppe (JUZIPI) Fanfoni başkanlığındaki bir İtalyan ekip tarafından gerçekleştirilmektedir. 1988 yılında semahane bölümünün restorasyonu tamamlanmış görkemli bir sema töreniyle açılmıştır. Bu yıl uluslar arası bir kongre için gittiğim Kahire'de, Kahire Mevlevîhânesi'nde Dr. Fanfoni ile görüştük. Birlikte Mevlevîhâne'yi gezdik. Kendilerine teşekkürlerimi iletip, İtalyanın böylesi bir faaliyeti üstlenmesinin alkışlanması gereken bir husus olduğunu iletтім.

Bu arada Mısır'da izlediğim bir folklor gösterisinden de bahsetmek istiyorum. Mısır Kültür Bakanlığına bağlı Tennura Grubunun düzenlediği gösteri, büyük ölçüde Mevlevî kültürü öğelerini barındırmaktadır. Bu grup, yazın Konyamıza da gelmiş burada bir gösteri sunmuştur. Bakanlı-

⁷ Mısır'da, Kahire Üniversitesi, Edebiyat ve Daru'l-Ulum Fakültelerinde, Ayn Şems Üniversitesi, Edebiyat ve Kızlar Fakültelerinde, İskenderiye Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ezher Üniversitesi, Diller ve Tercüme Fakültesi, Kahire Amerikan Üniversitesi ve İslami Araştırmalar Enstitüsü'nde Farsça öğretilmektedir.

⁸ Kaynaklarda Yavuz'un Mısır'ı fethinden bir müddet önce Kahire'ye giden ve Mevlâna düşüncesini tanıtan Divani Mehmet Çelebi tarafından kurulduğu ifade edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Özönder, Hasan, Kahire Mevlevîhânesi, *II. Milletlerarası Mevlâna Kongresi*, 3-5 Mayıs 1990, Konya, s. 175-194; Uzel, Nezih, “Kahire Mevlevîhânesi”, *Zaman Gazetesi*, 08.09.1988.

⁹ Mustafa Heykel, *Şatahat Derviş*, Berlin 1994.

ğın bu grupla ilgili yayımladığı bilgi broşüründe grubun çeşitli yerel enstrümanlar eşliğinde münacaat ve naatler söyleyerek döndükleri, dönerken sağ elleri yukarıda sol elleri aşağıda bu şekilde sema ile yer arasında bir bağlantı kurdukları ifade edilmiştir.

Mısır'da Mevlâna üzerine yapılan yazılı çalışmalar daha çok Mesnevî üzerinedir. Ciddi anlamda ilk Mesnevî çevirisi, Ankaravî şerhinin Beşiktaş Mevlevî Şeyhi Trabluslu Çengi Yusuf Dede¹⁰(Ö. 1669) tarafından yapılmıştır. Eser, 1873'de Vehbiyye Matbaasında basılmıştır. Şita, Mesnevî'nin tercümesinin 3. cildinin önsözünde, Yusuf b. Ahmed olarak belirttiği Çengi Yusuf Dede, Abdulaziz Sâhibu'l-Cevâhir ve hocası Kefâfi'yi kendisinden önce bu konuda öncü eserler verenler olarak zikreder.

Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Farsça dersler veren Prof. Dr. Muhammed Abdusselâm Kefâfi, Mevlâna ve Mesnevî hayranı bir zattır. Mesnevî'nin ilk iki kitabını Arapça'ya çevirdi. 1966'da el-Mektebetu'l-Asriyye tarafından Beyrut ve Sayda'da basıldı. Kefâfi 1972'de ölmek üzereyken öğrencisi İbrahim Desuki Şita'yı yanına çağırıp kendisine öldükten sonra Mesnevî'nin diğer kısımlarını Arapça'ya tercüme etmesini vasiyet eder. Şita hocasının vasiyetini yerine getirerek diğer ciltleri tercüme etmiştir. Şita vefat ettikten sonra üçüncü cildi yayımlanır. Şita, eserinin önsözünde Mevlâna'nın köşesine çekilmiş bir sufi olmadığını, aksine her zaman toplum içerisinde olduğunu, şuurlu ve yeri geldiğinde eleştiriden kaçınmayan bir insan olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Muhammed İkbâl gibi bir mücadele adamının esin kaynağı ve mürşidi olmaya yaraşır bir zat olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda uzun araştırmalardan sonra bazı bilim adamlarının Mesnevî'nin başta el-Futûhâtü'l-Mekkiyye" si olmak üzere Muhyiddin Arabî'nin eserlerinin kopyesi olduğu düşüncesini doğrulayacak bir bilgiye rastlamadığını söylemektedir¹¹. Abdulvahhâb Azzâm, Celâleddîn-iRûmî'nin Mesnevîsi adında bir eser kaleme almıştır.

Uzun yıllar Kahire Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanlığını yürüten Fars Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Prof. Dr. Es-Sibâ'î Muhammed es-Sibâ'î, Celâleddîn-i Rûmî ve Fîhi Mâ Fîh adlı bir çalışma yapmıştır. Prof. Dr. Hüseyin Mûcib el-Mısırî gibi karşılaştırmalı edebiyat alanında eser veren kimi yazarlar, çalışmalarında İkbâl, Hâfız, Sâdi, Yûnus gibi şahsiyetlerin yanında Mevlâna'ya yer vermişlerdir. Mısır Mansura Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanı Prof. Dr.

¹⁰ Yusuf b. Ahmed el-Mevlevî olarak da belirtilmektedir.

¹¹ İbrahim ed-Desuki Şita, *Mesnevî*, III. Cilt, ez-Zehra li'l-İ'lami'l-Arabî, Kahire 1991

Adil Bedr, Celâleddîn-i Rûmî’de İnsan Mefhumu ve Celâleddîn-i Rûmî’nin Hayatı (el-munhana eşşahsi lihayati celaleddin errumi) adlarında iki çalışma yapmıştır.

Elektronik ortamda Arapça olarak girilen çalışmalar hakkında bilgi sahibi olabilmek için arama kanalları üzerinden Arapça olarak “Arap dünyasında Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî” diye girdiğimizde karşımıza 9760 sonuç çıkıyor. Doğrusu, bu büyük bir rakamdır; tamamını incelemek de zordur. Ayrıca büyük bir bölümü dünyanın değişik yerlerinde Mevlâna üzerine yapılan çalışmalarla ilgili olduğu için bizi ilgilendirmiyor. Isparta’dan katılan değerli kardeşim Emine Ersöz, bu konuda daha detaylı bilgi vereceği için ben sadece birkaç örnekle yetineceğim.

Prof. Dr. İnci Koçak’ın “Mevlâna Celâleddîn’in Şiirlerinde Ney ve Cibran Halil Cibran” adlı çalışması Celal Zangabadi tarafından kişisel web sayfasında Arapça’ya tercüme edilmiştir. El-Mecelle Dergisi, Ekim 2007 ayında Mevlâna’nın 800. Doğum Yıldönümü münasebetiyle Mevlâna’ya ait yazılara yer vermiştir. Yine aynı amaçla Lübnan’da yayımlanan el-Menar Televizyonuna ait web sayfada Mevlâna hakkında bilgiler verilmiştir. Mısır Vakıflar Bakanlığının web sayfasında, Mevlâna ve Mevlevîliğe dair bilgileri verilmiştir.